

SVERIGE 5:25
NORGE 6:90
DANMARK 7:10
INKL. MOMS

MYNT KONTAKT

DECEMBER
1978

10

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Minnesmedaljer till de frivilliga från Dalarna

Sid 260

MYNTNINGEN UNDER ERIK AV POMMERN. 1

Sid 262

AUKTION PÅ "AKERENDAM"-SKATTEN

Sid 266

EN SKÅDEPENNING SOM HEDERSBELÖNING

Sid 268

ETT "POSTHUMT" 1-ÖRE FRÅN KARL X GUSTAV

Sid 269

EN PENNING FRÅN ANUND JAKOB FUNNEN I RYSSLAND

Sid 270

SUOMALAISET LUKIJAMME VOIVAT KIRJOITTA MEILLE SUOMEKSI

Sid 274

JULERBJUDANDE

Svenska sedlar

RIKETS STÄNDERS RIKSGÄLDS CONTOR

12 schillingar	1796	01	2950:-
16 schillingar	1821	01	3500:-
24 schillingar	1796	1?	375:-

RIKETS STÄNDERS BANCO

10 kopparskillingar	1803	01	1500:-
14 kopparskillingar	1804	01	1500:-
8 skillingar specie	1816	1?	115:-
8 skilling banco	1840	1+	350:-
8 skilling banco	1846	1+	450:-
8 skilling banco	1849	1	125:-
8 skilling banco	1849	1a1?	75:-
12 skilling banco	1845	1?a2	75:-
16 skilling banco	1848	01a0	1250:-
2 riksdaler banco	1853	1+	250:-
1 riksdaler riksmünt	1867	trasig 1?	75:-

10 kr 1926	1	125:-
10 kr 1927	1	110:-
10 kr 1929	1+a01	210:-
10 kr 1929	1+	160:-
10 kr 1929	1/1?	85:-
10 kr 1930	1/1+	95:-
10 kr 1932	1+	75:-
10 kr 1932	1	50:-
10 kr 1933	1	50:-
10 kr 1934	1+	55:-
10 kr 1934	1	40:-
10 kr 1935	1+a01	90:-
10 kr 1935	1+	45:-
10 kr 1936	1+	45:-
10 kr 1937	01a0	95:-
10 kr 1937	01	65:-
10 kr 1938	01a0	100:-
10 kr 1938	01	85:-
10 kr 1940	01a0	105:-
10 kr 1940	1+	45:-
10 kr 1941	0	375:-
10 kr 1941	1+	150:-
10 kr 1942	01a0	125:-
10 kr 1943	1+	75:-
10 kr 1944	01	50:-
10 kr 1945	01	30:-
10 kr 1946	0	475:-
10 kr 1947	1+a01	35:-
10 kr 1951	0	55:-
10 kr 1952	0	50:-
10 kr 1954	0	45:-
10 kr 1955	01	20:-
10 kr 1956	0	50:-
10 kr 1957	01	20:-
10 kr 1958	0	30:-
10 kr 1959	0	30:-
10 kr 1962	01	25:-
10 kr 1963	1 *	25:-
10 kr 1963	01 *	55:-
10 kr 1968	0	20:-
10 kr 1968	0 *	40:-
10 kr 1968	0 jub	20:-
10 kr 1971	0	20:-
10 kr 1971	0 *	75:-
10 kr 1972	0	20:-
10 kr 1975	0 *	30:-

SVERIGES RIKSBANK

5 kr 1950	01	125:-
5 kr 1951	01	30:-
5 kr 1952	01a0	20:-
5 kr 1954	0	40:-
5 kr 1955	0	40:-
5 kr 1956	0	30:-
5 kr 1959	0	65:-
5 kr 1961	0	50:-
5 kr 1962	0	90:-
5 kr 1962	0 *	600:-
5 kr 1963	0	25:-
5 kr 1963	0 *	150:-
5 kr 1965	0	50:-
5 kr 1966	0	25:-
5 kr 1966	0 *	75:-
5 kr 1967	0	25:-
5 kr 1967	0 *	75:-
5 kr 1968	0	25:-
5 kr 1970	0	25:-
10 kr 1877	1	1100:-
10 kr 1878	1?	1000:-
10 kr 1908	1	375:-
10 kr 1910	1/1+	350:-
10 kr 1912	1+	700:-
10 kr 1912	1a1+	550:-
10 kr 1913	01a0	1800:-
10 kr 1913	1+	550:-
10 kr 1913	1	275:-
10 kr 1915	1+	575:-
10 kr 1915	1?	150:-
10 kr 1916	1a1+	450:-
10 kr 1917	1	275:-
10 kr 1917	1?	125:-
10 kr 1922	1+	175:-
10 kr 1923	1+a01	425:-
10 kr 1924	1a1+	220:-
10 kr 1925	1+a01	400:-
10 kr 1925	1/1+	150:-
5 kr 1911	1?a1	275:-
5 kr 1914	1+	375:-
5 kr 1917	1?	175:-
5 kr 1936	0	250:-
5 kr 1936	1+	150:-
5 kr 1939	1+	85:-
5 kr 1943	0	65:-
5 kr 1943	1+	35:-
5 kr 1944	0	85:-
5 kr 1944	01	35:-
5 kr 1945	1+	40:-
5 kr 1946	0	60:-
5 kr 1946	01	35:-
5 kr 1947	01	25:-
5 kr 1949	0	75:-
5 kr 1948	1+	40:-
5 kr 1948	01a0 ju.	100:-
5 kr 1948	01 jub	85:-
5 kr 1949	0	40:-
5 kr 1950	0	250:-

50 kr 1946	1+/01	200:-
50 kr 1956	1+	110:-
50 kr 1960	01	175:-
50 kr 1962	01	175:-
50 kr 1976	01 *	100:-
100 kr 1964	01	320:-
100 kr 1958	0	350:-
100 kr 1961	01	225:-
100 kr 1962	1+	175:-
100 kr 1963	01	250:-
100 kr 1963	1+	175:-

Alla priser inkl. moms. - Full bytesrätt inom 8 dagar.

Porto tillkommer.

PEO MYNT & FRIMÄRKEN AB

DROTTNINGGATAN 29, BOX 16245, S-103 25 STOCKHOLM
TELEFON 08-21 12 10

MYNTKONTAKT

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl. 10.00-13.00)

Myntkontakt:
Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer mellan
den 10:e och 15:e varje månad
Ingen utgivning under juni och juli

Prenumeration: helår 47:—

REDAKTION

*Huvudredaktör
och ansvarig utgivare:*
Torgny Lindgren
Telefon 018-12 09 94
Sankt Olofsgatan 12
752 21 Uppsala

Biträdande redaktörer:
Madeleine Greijer
Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98, 62 10 71

Annonsspriser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	1 750:—
2:a omslagssidan	1 000:—
omslaget 4:e sida	1 350:—
1/1 sida (157 x 220 mm)	800:—
2/3 sida (104 x 220 mm)	560:—
1/2 sida (157 x 108 mm)	420:—
1/3 sida (50 x 220 mm)	300:—
1/4 sida (76 x 108 mm)	230:—
1/6 sida (50 x 108 mm)	160:—
1/12 sida (50 x 52 mm)	90:—

Sista materialdag:

Den 15:e i månaden
före utgivning

Annonsmaterial:

Negativ eller positiv offsetfilm
För typografering och sättning av
annonser debiteras nettopriser

Sändes till Masterprint
Kungsgatan 37, 111 56 Stockholm

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Programmet december 1978 - maj 1979

Lokal: Östermalmsgatan 81, Stockholm, om ej annat anges.
Tid: kl. 18.30, om ej annat anges.

DECEMBER 1978

Onsdag 13. Föreningsmöte. Liten julfest med lotteri och kaffe med dopp.

Onsdag 20. Medeltidssektionen har julträff med diskussion om under året utbudna medeltidsmynt.

JANUARI 1979

Torsdag 18. Medeltidssektionen: Föredrag om Sören Norrby.

Onsdag 24. Kl. 19.00. Föredrag "Carthage and the Coins of Hannibal's War" av doktor Kennett Jenkins, f.d. chef för Myntkabinettet på British Museum. Lokal: Historiska Museernas hörsal, Storgatan 41, Sthlm.

Onsdag 31. Antiksektionen: Vi jämför porträtt på mynt, denna gång fr. o. m. Pompejus t. o. m. Vitellius. Tag med egna mynt för visning i antiscop.

FEBRUARI 1979

Onsdag 7. Lars Lagerqvist visar och berättar om den diabildserie, som Svenska Numismatiska Föreningen har till salu.

Tisdag 27. Medeltidssektionen: Föredrag av Lars Lagerqvist om bokstavsbrakteater; diskussion.

MARS 1979

Torsdag 1. Föreningsmöte. Föredrag om Oskar II:s och Gustav V:s mynt; diskussion.

Lördag 17. Antiksektionen träffas kl. 15.00. Programmet ej fastställt.

APRIL 1979

Svenska Numismatiska Föreningens årsmöte kommer att hållas i april. Tid och plats kommer att meddelas snarast.

Lördag 7. Medeltidssek. träffas kl. 15.30. Programmet ej fastställt.

MAJ 1979

Svenska Numismatiska Föreningens vårauktion kommer att hållas i maj. Tid och plats meddelas snarast.

Lördag-söndag 19-20. Svenska Numismatiska Föreningens resa till Åbo. Program meddelas snarast. Anmäl ditt intresse till föreningens kansli!

Måndag 21. Medeltidssek. sammanträder. Programmet ej fastställt.

När höstsäsongen 1978 nu snart har gått till ända, kan det vara dags att se tillbaka på en del som har hänt sedan föreningens årsmöte i juni månad.

Styrelsen har önskat visa föreningens medlemmar utanför Stockholmsområdet, att de inte är bortglömda. På försök har vissa förenings- och sektionensmöten förlagts till lördagar samt höstauctionen till fredag-lördag. Rolf Alstertun, som är ordinarie styrelseledamot, har som *huvuduppgift* att tillvarata "landsortsmedlemmarnas" intressen. Glöm alltså inte att kontakta honom, om du har något förslag! Hans adress är: Sturegatan 8, 697 00 Kumla.

Svenska Numismatiska Föreningens styrelse vill tillönska alla MYNTKONTAKTS läsare

EN GOD JUL OCH ETT GOTT NYTT ÅR

Föreslagna medaljer till de frivilliga från Dalarna

under Gustav III:s ryska krig

Av TORGNÝ LINDGREN

Det krig mot Ryssland, som Gustav III grundlagsstridigt satte i gång i slutet av juni 1788, ökade den förbittring mot honom, som redan fanns inom nära nog hela adeln. I augusti fick Gustav III underrättelse om ett förestående danskt angrepp mot Sverige. Det gav honom ett kärkommet tillfälle att lämna Finland och återvända till Sverige för att vädja direkt till folket. Han begav sig oförmodat till Dalarna, där han utnyttjade folkets herrehat och danskhat. Vid sammanträden med allmogen den 13, 15 och 16 september 1788 i Mora, Leksand och Stora Tuna samt senare med fullmäktige från andra dalasocknar i Falun lyckades kungen förmå dalarkarlarna till stora offer. Inom kort organiserades den s.k. *Dalfrikåren*, som skulle få använda egna kläder, d.v.s. sockendräkten, i stället för uniform. Jämte det i Värmland uppsatta manskapet ställdes Dalfrikåren under överbefäl av den kända kungagunstlingen Gustaf Mauritz Armfelt såsom brigadchef.¹⁾

Den 15 oktober 1788 mönstrades Dalfrikåren, 2.400 man stark, av Armfelt vid Stora Tuna och mar-

Gustav III:s "revolutionsmedalj". Skala 2:1

scherade dagen därpå till Värmland, där den blev förlagd med tanke på kommande användning mot danskarna. Emellertid utrymde danskarna i början av november de svenska områden, som de hade besatt, och Dalrikåren fick marschera hem igen.

Under 1789 års riksdag, då Gustav III ämnade genomföra sin mot adelsoppositionen riktade statsvälvning, gällde det för kungen att upprätthålla ordningen i huvudstaden. Det beväpnade borgerskapet i Stockholm ansåg han för otillräckligt och beslöt därför söka ytterligare stöd hos dalkarlarna. Den 15 februari 1789 fick Armfelt kungens order att bege sig till Dalarna för att återsamla en del av Dalrikåren. Styrkan skulle nu inskränkas till 1.200 man. I sitt strafftal till adeln vid plenum plenorum på rikssalen den 17 februari berättade Gustav III, att dalkarlarna var på väg; de skulle förläggas vid Drottningholm "men de skola ej inkomma i staden förr än nöden tränger".²⁾ I slutet av februari anlände frikåren till Drottningholm. Kungen lyckades emellertid genomföra sin statsvälvning utan dalkarlarnas medverkan. Den 27 april avslutades riksdagen, och i maj 1789 hemförlovades Dalrikåren.

Dalrikåren återuppstod snart i annan form. En av de åtgärder, som anlätades för att förstärka stridskrafterna i Finland, var uppsättandet av vargering vid de indelta regementena. I övriga delar av vårt land uppsattes vargeringen — där den över huvud taget kom till stånd — endast till halva det ordinarie regementets styrka, men dalallmogen samtyckte till att uppsätta en vargeringskarl för varje rote, sammanlagt 1.405 man. Dalvargeringsregementet avgick i slutet av juli 1789 till Gävle och seglade därifrån till Finland för att ingå i den brigad, som under Armfelts befäl skulle förstärka finska armén. Regementet deltog i flera strider mot ryssarna under 1789 och 1790.

Efter freden i Värälä den 14 augusti 1790 återkom Dalvargeringsregementet i november 1790 till Sverige och upplöstes så småningom under vinterns lopp.

Men Gustav III glömde inte de frivilliga från Dalarna. Prosten, sedermera biskopen Carl Gustaf Nordin vistades 1786-1792 på Gustav

III:s uppdrag i Stockholm och hörde då till kungens närmaste omgivning. Nordin berättar i sin dagbok³⁾ för den 2 december 1791:

"Konungen hade i går befält mig uppgifva Inscriptioner på de 4 Penningar, som skulle utdelas åt Dalkarlarna som 1788, 89, 90 frivilligt gjorde Konungen och Riket tjenst emot Dansken, vid Drottningholm och i Finland. Penningarne voro af 4 slag:

Första Penningen.

För
Svensk Mandom
vid
Danska Inbrottet
1788.

Andra.

För
Trohet och Mandom
vid
Danska Inbrottet
1788
under
Borgeliga faran
1789.

Tredje.

För
Svensk Mandom
vid
Danska Inbrottet
1788
uti
Ryska kriget
1789. 1790.

Fjerde.

För
Trohet och Mandom
vid
Danska Inbrottet
1788
under
Borgeliga faran
1789
uti
Ryska kriget
1789, 1790.

Å andra sidan Konungens Bild, densamma Prägel, som nytiades på RevolutionsPeningen som bäres i knapphålet.

Aflämnades i dag til Håkansson. — Håkansson aflämnade dessa til Konungen den 4 Dec. och var han mycket nögd med dem; men fruktade at det kunde göra jalousie om ej alla Penningarne hade Trohet och Mandom; hvaröfver jag borde ytra mig. Jag hade ej därvid något at i underdånighet erhindra."

Om de sålunda föreslagna medaljerna till de frivilliga från Dalarna finns, såvitt vi känner till, inga andra notiser än Nordins här ovan återgivna dagboksanteckningar. Medaljförslagen blev aldrig utförda; Gustav III fick annat att tänka på: i slutet av december 1791 inkallades nämligen ständerna till riksdag i Gävle den 23 januari 1792. Och i mars sistnämnda år, kort tid efter riksdagens slut, gick Gustav III ur tiden.

Intressant är, att åtsidan till de föreslagna medaljerna skulle ha "densamma Prägel, som nytiades til RevolutionsPeningen som bäres i knapphålet". *Revolutionspenningen* var den lilla ovala medalj, som Gustav III lät slå för att utdelas åt de Stockholmsborgare, som följde honom, då han den 19 augusti 1772 red ut för att ta trohetsed av truperna (se ill.).⁴⁾ På sin födelsedag den 24 januari 1773 utdelade kungen själv på rådhusalen denna medalj i guld, att bäras i svärdsordens band, åt 15 borgare och i silver, att bäras i vitt band, åt 31 borgare; även underofficerare av livgardet, som hade följt honom vid samma tillfälle, fick medaljen i silver att bäras i vitt band.

¹⁾ Carl Westerlund, *Dalrikåren och Dalvargeringsregementet 1788-1790*. Meddelanden 13 från Föreningen för Stockholms fasta försvar. Sthlm 1911, s. 35 och passim; se också Elof Tegnér, *Gustaf Mauritz Armfelt*, 2:a uppl., Lund 1893, s. 227, 248 ff, och Carl v. Bonsdorff, *Gustaf Mauritz Armfelt*, I, Hfors 1930, s. 103 ff, 115 ff.

²⁾ *Konung Gustaf III:s skrifter*, I, Sthlm 1806, s. 140.

³⁾ *Dagboksanteckningar för åren 1786-1792*. Historiska handlingar del 6. Sthlm 1868, s. 203.

⁴⁾ Bror Emil Hildebrand, *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer*, II, Sthlm 1875, s. 153 nr 21; Ernst E Areen, *De nordiska ländernas officiella belöningsmedaljer, heders- och minnestecken*, Sthlm 1938, s. 65 f.

Myntningen under Erik av Pommern

Av LARS O. LAGERQVIST

Lars O. Lagerqvist höll den 9 september 1978 ett föredrag med ovanstående titel inför Svenska Numismatiska Föreningens medeltidssektion. MYNTKONTAKT återger i detta och nästkommande nummer föredraget i något nedkortad form.

Historisk översikt

Den nordiska unionsmonarkien hade grundats av drottning Margareta (1353-1412), dotter till kung Valdemar Atterdag av Danmark (död 1375) och sedan 1380 änka efter kung Håkan VI av Norge — son till kung Magnus Eriksson av Sverige, Norge och Skåne. Parets ende son, Olav, som valts till kung av Danmark 1376 och ärvde Norges tron efter faderns död 1380, dog vid 17 års ålder 1387 på Falsterbo slott och med honom utslocknade folkungaättens kungliga gren på manssidan. Margareta utsågs nu till Danmarks regent (1387) och därefter till Norges (i början av 1389). Stormännen i Sverige, som var mycket missnöjda med landets kung sedan 1364, Albrekt av Mecklenburg (en systerson till den 1363 avsatte och 1374 avlidne Magnus Eriksson), inkallade då Margareta, som i februari 1389 besegrade Albrekts här vid Falköping; denne fängslades, fördes till Danmark och lössläpptes först 1395. Margareta erkändes som Sveriges drottning, en titel som hon fö använt ända sedan 1375.

Margareta var emellertid barnlös och måste ha en tronarvinge. Hennes val föll på den unge Bogislav, son till hertig Vartislav VII av Pommern-Stolp och Maria av Mecklenburg, vars mor var en äldre syster till Margareta. Bogislav, som vid denna tid var 7 år, fick byta namn till Erik. Han erkändes genast som arvkonung av Norge, adopterades av unionsdrottningen och blev 1396

vald till kung i både Danmark och Sverige. Härstamningen från det gamla kungahuset och namnbytet var av stor vikt för utgången av detta val i vårt land. Erik hyllades i juli 1396 vid Mora sten. Påföljande år kröntes han inför representanter från sina tre kungariken i

FIG 1

Erik av Pommern år 1424. Teckning i Edmond de Rothschild Collection, Louvren, Paris. Foto SPA.

Kalmar, den 17 juni. Kalmarunionen hade genomförts. Vid ett besök i Vadstena — vars kloster han gynnade — 1400 övertog han regeringen i Sverige och red följande år sin eriksgata enligt landslagens bestämmelser. Fem år senare gifte han sig i Lund med prinsessan Filippa, dotter till kung Henrik IV av England. Ända fram till sin död 1412 hade emellertid drottning Margareta ett avgörande inflytande på politiken i de nordiska staterna.

Erik var lång och ståtlig och hade en utmärkt fysik; han var en skicklig ryttare och behöll sin spänstighet upp i 70-årsåldern (fig. 1). Hans eftermäle har emellertid blivit dåligt och det beror inte enbart på att det är hans fiender som författat detta. Han hade alltför högtflygande planer och saknade sinne för det politiskt och ekonomiskt möjliga. Erik hade ärvt många problem från sin mors moster drottning Margareta: missnöje med skatterna och de utländska fogdarna i Sverige, den tyska handels — Hansans — övermakt, stormännens opposition och åtskilligt annat. Hans syster var gift med en bayersk hertig, han själv med en engelsk prinsessa, och detta kom att inrikta mycket av hans politik söderut. Han förde nästan ständigt krig med de holstenska grevarna om Slesvig och råkade därigenom med tiden i konflikt med Hansan, särskilt Lübeck (1426). Endast åren 1423-25, då han vistades utomlands och bl.a. besökte Jerusalem, anses ha varit harmoniska — då förde drottning Filippa regeringen. Hon sägs allmänt ha utövat ett lugnande inflytande på sin hetsige gemål och ha varit en god rådgivare. Filippa avled emellertid redan i januari 1430 under ett besök i Vadstena kloster, som hon gynnade med stora donationer och där hon ligger begravd; hon hade ännu inte fyllt 33 år.

Kriget med Hansan medförde både en skärpt beskattning och en minskad handel. Saken blev inte bättre av att Erik, som inte utan fog ansåg Sverige vara det svårstyraste av sina riken, utnämnde utländska fogdar i ännu större utsträckning än Margareta — danskar och tyskar, även en italienare, personer han ansåg sig kunna lita på. De svenska stormännen gick miste om sådana uppdrag, bergsmän och bönder behandlades illa

av främlingarna. Särskilt de två sistnämnda kategorierna led av handelsblockaden. I juni 1434 började ett uppror, lett av en man av lågfrälset, bergsmannen Engelbrekt Engelbrektsson, och bönderna följde honom villigt; snart rycktes också de flesta stormännen med och Erik måste sluta ett stillestånd, som emellertid snart bröts. Vid ett möte i Arboga i januari 1435 blev Engelbrekt vald till rikets hövitsman, dock utan att Erik formellt avsattes. Nya förlikningar ingicks under året och stadfästes på hösten i Stockholm, varvid Karl Knutsson (Bonde) blev marsk.

Erik fortsatte emellertid att utnämna sina vänner till fogdar och upprорот började på nytt i januari 1436. Engelbrekt fick finna sig i att dela hövitsmannaskapet med Karl Knutsson, som stöddes av stormännen. I början av maj 1436 mördades Engelbrekt av Magnus Bengtsson (Natt och Dag), en personlig fiende. Det har aldrig kunnat bevisas, att Karl Knutsson haft något att göra med dådet, men han skyddade mördaren. Bondeupproret krossades, men Erik fick finna sig i stormännens diktat; när Karl Knutsson 1438 blev riksföreståndare var det förbi med hans inflytande, även om unionsmonarkien fortfarande hade betydande anhängare. Missnöjet med Erik var stort också i de andra unionsrikena. Hösten 1439 avsattes han i Danmark, formellt och slutgiltigt även i Sverige; i Norge dröjde det till 1441. I hans ställe valdes hans systerson Kristoffer av Bayern till kung.

Erik hade sedan 1436 huvudsakligen bott på Visborgs slott på Gotland; ön lydde sedan 1361 under Danmark. Ett försök av kungen att stärka sin makt i Danmark (1438) misslyckades och påskyndade i stället hans avsättning. Vid det sista besöket i detta land tömde han riksskattkammaren på Kalundborg och medförde alla dyrbarheter till Gotland. På denna ö satt han kvar till 1449, ett ständigt orosmoment för handeln på Östersjön och för den politiska stabiliteten. Av förkämpan för en stark unionsmakt och ett mäktigt östersjövälde hade blivit en sjörövar. Våren 1449 slöt han antligen en överenskommelse med den nyvalde Kristian I av Danmark — Kristoffer hade avlidit 1448 — och överlämnade Gotland till denne. Efter denna sista hämd mot Sve-

rige, som egentligen skulle ha fått ön enligt en tidigare överenskommelse, seglade han till sitt pommeriska hertigdöme, där han slog sig ner på slottet Rügenwalde. Hans försök året innan att ånyo bli vald till kung efter systersonens död hade misslyckats — svenskarna föredrog Karl Knutsson (Bonde) och danskarna Kristian I — och detta bidrog säkert till hans beslut att återvända till hemlandet. Han avled den 3 maj 1459 vid 77 års ålder och begravs i stadskyrkan i Rügenwalde.

Danmark

Efter denna historiska översikt övergår vi till att skildra myntpolitiken under Eriks långa regering. Myntningen i Norge hade upphört kort efter Håkan VI:s död 1380 — några brakteater med ett O kan vara slagna för hans son Olav, som avled 1387 — för att återupptas först ca 100 år senare. Danmark hade under den s.k. borgarkrigstiden under senare delen av 1200- och förra hälften av 1300-talen genomgått en fruktansvärd myntförsämring och därav följande inflation och inte ens den kraftfulle Valdemar Atterdag hade lyckats bringa reda i förhållandena: myntningen låg helt enkelt nere väster om Öresund sedan 1330-talet och utländska präglingar fick i stället göra tjänst. I den skånska riksdelen slogs fortfarande obetydligt silverhaltiga penningar till 1370-talet. I Flensborg i hertigdömet Slesvig återupptogs myntningen redan ca 1359 (witten och $\frac{1}{4}$ witten), men i det egentliga Danmark skulle det dröja till ca 1380, då staden Ribe gav ut en hvid (witten) om 4 penningar. Man hade alltså övergivit det gamla myntsystemet sedan vikingatiden — som Sverige skulle behålla till 1777 — och övergått till det nordtyskt-lybska. Den egentliga riksmyntningen tog sin början i slutet av 1390-talet, efter Erik av Pommerns kröning 1397 i Kalmar. Drottning Margareta hade året innan utverkat en särskild skatt av de lokala tingen i det danska riket, varigenom man skulle få silver till präglingen. Först upprättades en myntsmedja i Næstved, i en gård som tillhörde biskopen i Roskilde, och här utgavs, kanske redan 1398, några i dag ytterligt sällsynta hvider; båda typerna har Eriks namn och titel kring en öp-

pen krona på åtsidan, på fransidan myntortens namn, men den ena (känd i 4 ex. från ett fynd) ett kors som bild, den andra (unik) en biskopsstav, säkert en erinran om biskopens andel i mynträtten, något denne snart avstod från. De väger ca 1 g respektive 1,15 g. Märkligt nog tyder samtida källor på att utmyntningen var betydande. Varför är då så få exemplar bevarade? Fullt tillfredsställande förklaringar finns inte.

FIG 2

Danmark, sterling (trepennings, "engelsk"), slagen ca 1405-20 i Lund och Næstved (detta ex. från Lund). Medelvikten är 0,70 g och halten ca 625/1000. Foto liksom följande (utom nr 3, 6 och 19-20) Nils Lagergren, ATA. Ur Kungl. Myntkabinettets samlingar.

Några år senare (senast 1405) påbörjades en omfattande myntning av s.k. sterlingar om 3 penningar i både Næstved och Lund. De har krona på åtsidan, kors på fransidan (fig. 2). Den engelska pennyn hade under hela högmedeltiden varit ett i Västeuropa, i Danmark och delar av Sverige begärligt mynt, på 1300-talet i Danmark värderad till 3 lybska penningar (brakteater). Inom den vendiska myntunionen (Hansan) slogs den sedan någon tid under namnet dreiling. Den danska sterlingen var emellertid sämre till sin halt och vikt och blev snart nedvärderad. Härtill präglades en brakteat om 1 penning med en krona

FIG 3

Brakteat (hulpenning) med krona, slagen ca 1400-1420 i Næstved och Lund. Medelvikt 0,29 g. Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, København.

inom strålring (fig. 3). Man känner också en sällsynt $\frac{1}{2}$ -penning av samma typ. Sterlingen nedvärderades till drottning Margaretas förgelse av Hansans städer till 2 pen-

ningar. Till sist såg hansestäderna sig tvungna att sänka halten i sina egna mynt. Försöken att komma överens med kung Erik efter Margaretas död 1412 misslyckades till en början — han var sysselsatt med sin långvariga kamp med grevarna av Holsten och missnöjd över Hansans neutralitet. Sterlingarna utkom

alltjämt, i varje fall till början av 1420-talet, och är än i dag de vanligaste silvermynten från Eriks danska rike.

Omkring 1422 gick Erik ett steg längre i sin penningnöd: han lät slå sterlingar av koppar (från Falu gruva) och öppnade nu även myntverk i Odense och Randers. De har

myntortens namn kring ett krönt E på åtsidan, ett kors med omskriften IN NOMINE DOMI[ni] på framsidan (fig. 4). Missnöjet såväl inom som utom landet blev mycket stort och vid ett samtal 1423 med en hanseatisk delegation före sin stora, ovan omtalade utlandsresa, lovade kungen avlysa de "arge penninge" och att slå samma mynt som de tyska städerna. Förhandlingarna avslutades av regenten under Eriks frånvaro, drottning Filippa. Hansestäderna hade beslutat slå en sechsling, dvs ett silvermynt om 6 penningar, och 1424 kom den danska sösslingen, som endast var obetydligt sämre än städernas. Dessa nya mynt har på åtsidan de tre leoparderna — danska riksvapnet — i en sköld, på framsidan bokstaven E på ett kors (fig. 5). Dessutom präglades en brakteat (penning) med en leopard inom strålring, något senare benämnd "lebard" (fig. 6). Kurser för äldre danskt och utländskt mynt fastställdes. Sösslingen slogs endast i Lund, brakteaten såväl där som i Næstved.

Efter Eriks hemkomst från Jerusalem (maj 1425) dröjde det bara ett år innan krigstillstånd rådde. Han hade besökt den tysk-romerske kejsaren och utverkat en dom mot grevarna, men Hansan vägrade alltjämt att hjälpa till i kampen. Grevarna av Holsten gick i stället i förbund med städerna och den strid tog sin början, som tio år senare skulle sluta med att Erik tog sin tillflykt till Gotland. Präglingen av de goda sösslingarna hade upphört redan 1425 och de efterträddes ca 1430 av ett stort, underhålligt silvermynt, benämnt gros eller grossus, om nio penningar. Det är väl inte alldeles uteslutet, att myntningen av kopparsterlingar återupptogs för en kortare tid i slutet av 1420-talet, men några skriftliga belägg för detta finns inte. Gros'en slogs dels i Lund, dels i en nyupprättad myntverkstad i borgen Gurre, någon mil från Helsingör. På åtsidan bär mynten en öppen kungskrona, omgiven av kungens namn och titel, på framsidan ett E på stort kors samt MONETA LVNDENSIS eller MONETA CASTRI GORGE. Även detta mynt väckte åtskillig förargelse, främst hos hansestäderna. Någon myntförordning är inte känd, men prov visar att halten var låg, under 500/1000 och ner till 232/1000 (fig. 7).

FIG 4

Kopparsterling, slagen ca 1422 (och i slutet av 1420-talet?) i Lund, Næstved, Odense och Randers (detta ex. från Lund). Medelvikt 1,01 g. Kungl. Myntkabinettet.

FIG 5

Sössling om 6 penningar 1424-25, slagen i Lund. Medelvikt 1,37 g och halt ca 700/1000. Kungl. Myntkabinettet.

FIG 6

Brakteat ("lebard", hulpenning) med leopard, slagen från 1424 i Lund och Næstved. Två varianter (a. med ett klöverblad, b. med två). Medelvikt 0,34 g och halt ca 450/1000. Den kgl. Mont- och Medaillesamling.

FIG 7

Gros eller grossus, 1430-talet, slagen i Lund och Gurre (Själland). Detta ex. från CASTRI GORGE, dvs. Gurre. Medelvikt 1,27 g. (starkt varierande), halt under 500/1000, vissa ex. mycket under. Kungl. Myntkabinettet.

Daler silvermynt - Daler kopparmynt

Vi har ett par gånger här i MYNT-KONTAKT fäst uppmärksamheten vid det egendomliga förhållandet, att "daler" och "öre" — i varje fall senast från mitten av 1700-talet och, i den mån räkning i daler levde kvar, in på 1800-talet — i folklig räkning i Götaland i regel betydde daler och öre *silvermynt* men i övriga delar av riket daler och öre *kopparmynt*. (1 daler silvermynt = 3 daler kopparmynt.)

Denna olikhet i allmänhetens sätt att räkna har, såvitt jag vet, aldrig blivit ordentligt utredd. Vi vet inte, när olikheten först uppstod och inte heller vad den hade för orsak. Det är för övrigt en förenkling att säga, att allmänheten "i Götaland" räknade i silvermynt. I Östergötland räknade allmänheten mestadels i kopparmynt. Jag undersökte en gång i Vadstena landsarkiv bouppteckningar från gränstrakterna mellan Småland och Östergötland och fann då, att bouppteckningarna från Östergötland var uttryckta i kopparmynt, med några få undantag för sydvästligaste delen av landskapet, medan däremot bouppteckningarna från Småland var uttryckta i silvermynt, med undantag av bouppteckningarna från Tjust, som var uttryckta i kopparmynt. Jag har inte haft tillfälle att undersöka, om gränsen mellan Västergötland och Närke också var en gräns mellan silvermynträkning och kopparmynt-

räkning. Inte heller har jag ännu kunnat fastställa, om allmänheten i Dalsland räknade i silvermynt eller i kopparmynt.

I sitt arbete *Sveriges sedlar*, II, Lund 1964, s. 62-63, publicerar A. Platbarzdis en sammanställning av vad han kallar polletter och valutor från 1620-1800-talet. Ett studium av myntslaget i de där redovisade sedelsubstituten från frihetstiden visar, att de ifrån södra Sverige var uttryckta i silvermynt, medan de från exempelvis Stockholm var uttryckta i kopparmynt.

Göteborg hörde klart till det område, där allmänheten räknade i silvermynt. Här kan vi lämna några exempel på torgpriser ur Göteborgstidningen *Hvad Nytt? Hvad Nytt?* för 1774. Den 26 mars: "Smör vankas från 12 til 10 och 8 öre s:mt marken". Den 2 augusti: "Priset på goda hallandska kor var 40 a 45 dal. s:mt stycket på marknaden [i Kungsbacka]". Den 10 augusti: "Makril i fjerdingar säljes til 3 dal. s:mt". Den 23 september: "Extra god insaltad lax; fjerdingen kostar 24 och åttingen 12 dal. s:mt". Den 13 oktober: "Färs sill kostade tjoget 16 öre s:mt". Den 29 oktober: "Torgpriset i veckan har varet följande: ärter 10 dal. s:mt tunnan".

Valörerna på riksbankens sedlar var uttryckta i daler kopparmynt, men i Göteborg räknade allmänheten om dem till daler silvermynt.

Nyssnämnda tidning för den 1 mars omtalar, att "en fattig tjenste-piga förlorade förliden lördags föremiddag en 3 dal. s:mts sedel"; det var med andra ord en sedel med det åtryckta värdet 9 daler kopparmynt. Den 4 oktober meddelas, att en plånbok hade blivit bortstulen, "hvaruti lågo 41 dal. s:mt i banco-sedlar, af hvilka 7 stycken 2 dalers och de öfrige 3 dalers sedlar": det var sålunda 7 sedlar å 6 daler kopparmynt och 9 sedlar å 9 daler kopparmynt; sammanlagda beloppet blir mycket riktigt 41 daler silvermynt eller, efter sedlarnas åtryckta värde, 123 daler kopparmynt. I en annons den 15 april anges sedlarnas verkliga myntslag, men deras sammanlagda belopp utföres i daler silvermynt: "Et bref borttapat, hvaruti låg en banco-transport-sedel stor 300 dal. k:mt, en dito stor 120 dal. k:mt samt en liten banco-sedel å 6 dal. dito mynt, som tillsammans utgjorde 142 dal. s:mt", d.v.s. 426 daler kopparmynt.

Om någon av MYNTKONTAKTS läsare är eller har varit inne på studier och undersökningar kring denna olikhet i allmänhetens sätt att räkna, i södra Sverige i silvermynt och i övriga delar av riket i kopparmynt, tar jag med tacksamhet emot ett vänligt meddelande därom. Särskilt tacksam skulle jag bli för meddelanden från Finland.

Torgny Lindgren

Auktion på "Akerendam"-skatten

Den 280 ton tunga tremastaren "Akerendam" (se fig. 1) var i januari 1725 på väg från Holland till Batavia, det nutida Jakarta. För att undkomma de pirater som den tiden lurade i Engelska kanalen valde kaptenen omvägen runt Skottland. Då råkade den in i en häftig storm och drevs mot klipporna på den norska västkusten där det stolta skeppet med 40 kanoner och tvåhundra mans besättning gick under. Inte en människa överlevde.

Av en händelse upptäckte två svenskar och deras norske kollega skatten i juli 1972 på 20 meters djup utanför den norska ön Runde. Upphittarna fick var sin fjärdedel av fyndet. Resten gick till den norska staten som skänkte en del därav till Holland.

Årets internationellt mest omskrivna myntauktion ägde rum den 13 november kl 21.00 i Ota Auktions AG i Zürich. Det var större delen av den 1972 påträffade "Akerendam"-skatten som gick under klubban.

Sammanlagt hittade de tre sportdykarna Bengt-Olof Gustafsson, Stefan Persson och Eystein Krohn Dale 62.000 mynt. Enligt en överenskommelse fick sportdykarna 75 %, norska staten 15 % och holländska staten 10 % av första årets fynd. Av 1973 års upphittade mynt fick dykarna 50 % och norska staten 50 %. Tillsammans såldes nu 35.529 mynt, varav 4.133 guldmynt och 31.396 silvermynt (se fig. 2). Det mest förekommande myntet var ett 2-styversmynt, 17.850 st. Vikt 1,62 g, finhet 583/1000 och kvaliteter växlande mellan 1+ och 1?.

Guldet intressantast

Intressantast ur numismatisk synpunkt var de samma år, 1724, präglade gulddukaterna. Det nederländska ostindiska kompaniet hade låtit prägla dem enbart för handeln på

Ostindien. Dit var de på väg när skeppet förliste den 8 mars 1725 utanför den norska kusten. Efter som man tidigare inte känt till denna prägling anses det troligt att båten medförde hela upplagan. Om allt här återfunnits nu är däremot osäkert då ingen anteckning finns om hur många som medfördes.

Dukaterna är de mynt som minst skadats av saltvattnet. De kom direkt från myntningen till båten. Finheten var hög, 986/1000 och vikten 3,51 g.

Silvermynten

Den nu sålda delen av skatten innehåller i fråga om silvermynt, bortsett från 2-styvrarna, mest 8 Reales myntstycken (5.500), som stammar från de spansk-amerikanska silvergruvorna. Där årtal kan urskiljas är de mellan 1718 och 1723. Av formen att döma (cobmynt), verkar dessa och 4-Reales styckena (1.425) vara präglade under Filip V:s regering (1701-1746).

Vidare förekom 2.600 silverduktioner från de Förenade Nederländerna och 1.630 från de spanska Nederländerna. En dukaton motsvarade tre nederländska gulden och hade samma värde som en dukat. De förra var präglade för inhemskt bruk i de självständiga norra delarna av Nederländerna. Vikt 32,48 g, finhet 944/1000. Sedan 1680 deponerades de i bankerna för att

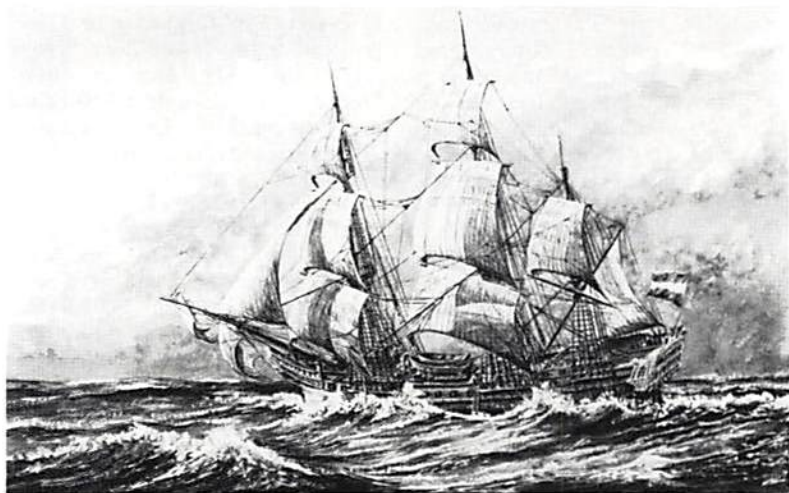

Fig. 1. Tremastaren "Akerendam".

användas i Ostindienhandeln. De senare hade samma vikt och finhet och infördes 1618 i de av Spanien behärskade södra delen av Nederländerna. Alla "Akerendam"-duktionerna är från tiden 1618-1684. 1.203 av dessa mynt var av så dålig kvalitet att man bara med svårighet kunde gissa sig till deras ursprung och 703 var helt omöjliga att bestämma.

Dålig kvalitet

Genomgående för silvermynten var låg kvalitet. Endast jämförelsevis få av de större mynten tycks ha nått upp till 1+. Den vanligast förekommande kvaliteten efter vad som visades i montrarna var 1?.

Virrig auktion

Auktionen fick ett mycket virrigt förlopp, orsakat av auktionsförrättarens uppdelning av försäljningen i två omgångar. När sammanlagda beloppet av möjliga högsta-bud på de enskilda posterna inte nådde upp till de av upphittarna önskade 1.3 milj. SFr. startades en ny budgivning om hela samlingen. Den slutade på 800.000 SFr. Därefter följde en dragkamp mellan två konsortier. En tysk investerargrupp bjöd 840.000 och en annan, internationell, bjöd per telefon (kl 03.00) 882.000 SFr. Och därvid blev det. Kl 13.00 den 14 november löpte fristen ut för det tyska konsortiet som representerades av en bank.

Svensk anknytning

Intressant för svenskt vidkommande är meddelandet att en tredjedel av skatten nu gått till en svensk. Vem denne är kunde auktionsfirman dock inte avslöja.

Säregen auktionist

Litet avsås berättade en medarbetare att auktionisten var en smula skrockfull. Därför ägde auktionen rum just den 13:e och klockslaget hade valts därför att 3 ggr 7 är 21. Båda s.k. heliga tal. Skatten var dessutom uppdelad i sju lotter och auktionen av dem fick inte ta längre tid än sju minuter.

Herman Gyllenhaal

Fig. 2. Mynt ur "Akerendam"-skatten.

En skådepenning som hedersbelöning

I min ägo befinner sig en silvermedalj, slagen till minne av tronföljaren Adolf Fredriks utnämning till kansler för Uppsala Universitet 1747 (Bror Emil Hildebrand, Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer, del II, Stockholm 1875, s. 90 nr 12; se ill.).

Åtsidan är utförd av Nils Georgii, frånsidan av Daniel Fehrman. Runt randen finns följande inskription: "Fådt af Hans Mayestedt til nåde teken d. 18 May 1761. J.C. Engelhardt." Säkert har den ursprungliga ägaren själv låtit inrista texten.

Medaljen med sin inskription är sålunda ett av de många exempel vi har från senare delen av 1600- och från 1700-talet på hur de svenska monarkerna i brist på möjlighet att dekorera personer i lägre samhällsställning utdelade skådepenningar — nästan likgiltigt vilka — som nådevedermålen. Exempel på detta bruk från Fredrik I:s tid ges i Jesper Swedbergs Lefwernes Beskrifning, utgiven av Gunnar Wetterberg (Skrifter utg. av Vetenskaps-Societeten i Lund, 25:1, 1941). Den gamle biskopen berättar, hur han av kungen erhöill bl.a. "en kröningspenning av purt guld om trettio Docaters wigt". Ernst E. Areen berättar (Medaljhistoriska studier, Nordisk Numismatisk Årsskrift 1942, s. 6): "Karl XI lät emellertid icke utföra särskilda stansar för de medaljer, han förlänade sina officerare, utan nöjde sig tydligen med att till dessa nådevedermålen använda ursprungligen i helt annat syfte präglade minnespenningar". Se också Torgny Lindgren, Riksbankens medaljstamper, Nordisk Numismatisk Årsskrift 1941, s. 141 not 24. Påpekas bör, att 1761 fanns blott medaljer för vissa bestämda insatser till samhällets fromma: för jordbrukets förbättring, för utmärkt fabriksarbete, för berömlig kvinnlig spinnslöjd och för plante-

Tronföljaren Adolf Fredrik blir kansler för Uppsala Universitet 1747. Silvermedalj i privat ägo, utdelad 1761 av dåvarande kung Adolf Fredrik till Johan Caspar Engelhardt (enligt graverad randskrift). Foto Nils Lagergren, ATA.

ring av mullbärsträd. De hade börjat utdelas 1751-1755 (Hildebrand, anført arbete, s. 119 ff. nr 55-57). Den s.k. Hovmedaljen (egentligen: H. M. Konungens medalj) tillkom först under Karl XIII:s regering (se härom Hildebrand, anført arbete s. 294, nr 33-34, och Karl Löfström, H. M. Konungens medalj eller Hovmedaljen, Nordisk Numismatisk Årsskrift 1940, s. 122 ff.).

Johan Caspar Engelhardt, som var min farmors farfars far, var född 1718 i Ungern och avled 1807 i Stockholm (se Svenska Ättartal I: 68, tr. 1884-85; vissa uppgifter är dock felaktiga och har korrigerats genom studier av handlingar hos framlidna överstinnan Alfhild Engelhardt-Wanberg, Helsingborg). På fädernet härstammade han från östersjöprovinserna och fadern lär, efter att ha deltagit i slaget vid Poltava 1709, ha flytt till Ungern. Av dennes i Ungern födda barn gick en son och en dotter i furstlig tjänst. Enligt en gammal släkttradition hamnade den sistnämnda som kammartjänarinna hos dottern till furstinnan av Anhalt-Zerbst. Furstinnans dotter gjorde ett förnämligt parti — hon blev gift med den rys-

ke tronföljaren, sedermera tsar Peter III. Sedan maken mördats besteg gemålen tronen. Hon är bekant som kejsarinnan Katarina II av Ryssland. Hennes sköna kammartjänarinna skall ha blivit påträffad hängd i en garderob på order av den svartsjuka monarken. Johan Caspar blev kammartjänare hos furstbiskopen av Lübeck, Adolf Fredrik av Holstein-Gottorp, och följde denne till Sverige 1743. Före konungens död 1771 tog han avsked och levde sedan i Stockholm. Kanske var det 1761 han lämnade sin tjänst hos den furste han följt från Tyskland — man kan anta, att Adolf Fredrik då velat ge sin tjänare någon belöning för trogen tjänst. Härvid begagnade han sig av första bästa med hans bild försedda medalj, som fanns till hands, i detta fall minnespenningen från 1747, som ju inte kunde ha någon anknytning till Engelhardts tjänstgöring. I detta ligger, som sagt, ingenting ovanligt — märkligare torde det vara, att man genom inskriptionen har möjlighet att med fullständig säkerhet säga, att det var just denna medalj som förlänades.

Lars O. Lagerqvist

Ett "Posthumt" 1-öre från Karl X Gustav

Av BENGT HEMMINGSSON

I sin översikt *Om myntorter, myntmästare och myntordningar i det nuvarande Sverige*, Numismatiska Meddelanden II, 1875, redogör August Wilhelm Stiernstedt på sid. 12 bl.a. för driften av myntet i Stockholm under 1660-talet samt omtalar i not 1) följande:

"Att under denna tid vårdslöshet och godtycke ägt rum, visar sig bland annat av följande tilldragelse. Den 20 maj 1664 anmälde myntinspektoren Anders Björn inför kammarkollegiet, 'att som stämpeln till de små silvrunstyckena gått sönder, lät han, för att befördra arbetet, taga en annan stämpel, som brukades 1660 och står *Carolus Gustavus Decimus* på, samt mynta ungefär 200 daler, frågandes om han må dem utgiva; vilket överlades, och i förstörande mente collegium vara betänkligt dem att låta utgiva, efter som därpå stod *Carolus Gustavus* och årtalet förändrat och i stället för 0 satt 4 och således stod 1664, likväl medan det icke var mer och det intet kunde stort märkas, därtill med skulle göras omkostnad, så framt de skulle omsmältas - - - ty resolverades att samma 200 daler skola utleveras'. Se kammarkollegiets protokoll den 20 maj 1664, sid. 135."

Att sådan självrådighet, som den Anders Björn visade, fick äga rum får skyllas på de förhållanden, som rådde vid myntet i Stockholm vid denna tid. Året innan, 1663, hade den tillförordnade myntmästaren Johan Fredrik Herman efter knappt ett halvårs tjänstgöring rymt efter att ha avslöjats som förskingrare. Den tjänstledige myntmästaren Göran Wagner fick då i uppdrag att åter överta myntmästarbefattningen, men fick åter tjänstledigt under andra kvartalet 1664. Abraham Kock blev då utsedd till Göran Wagners efterträdare, men Abraham Kock var för tillfället utrikes,

varför budet gick till hans broder Isak Kock, vilken var myntmästare i Avesta. Isak Kock hade dock ej möjlighet att överta myntningen förrän den 1 juni 1664. Under tiden mellan Göran Wagner och Isak Kock ombesörjdes myntningen i Stockholm av myntinspektoren Anders Björn. Under de tre månader Anders Björn ombesörjde myntningen slogs uppenbarligen endast ören, vilka saknar myntmästarmärke.

Något exemplar av örena med ändrat årtal, som Stiernstedt talar om i den här ovan återgivna noten, har tidigare ej varit känt. Förklaringen ligger säkert i att relativt få exemplar släpptes ut på marknaden. 200 daler blir omräknat i antal mynt 6400 st. (1 daler = 32 öre). Detta kan jämföras med totalsumman för 1664 års öresmyntning, 13465 daler eller 430880 mynt.

Nyligen köpte emellertid B. Ahlströms mynthandel i Stockholm ett exemplar av Karl X Gustavs 1 öre 1660, som kan sättas i samband med Anders Björns egenmäktiga åtgärd. Myntet har på åtsidan omskriften CAROLUS GUS. X. D. G.REX.SV., framsidan MONETA NOVA. REGNI. SVEC./1. O[]R och myntmästarmärket G[]W = Göran Wagner (fig. 1). Om vi granskar årtalssiffrorna .16-60. vid åtsidans sköld, märker vi, att sista siffran ändrats till en fyra. Ändringen framgår av detaljförstoringen (fig. 2). T.v. ser vi fyrans vinkel; över nollan har graverats ett tvärstreck, som till höger avslutas i en punkt. Fyrans vertikala stapel har man dock lyckats sämre med; resultatet har blivit att siffran nedtill "flyter ihop" med skölden. Såsom jämförelse avbildas även ett örepräglat efter den 1 juni 1664 och försett med Isak Kocks myntmästarmärke I - K (fig. 3).

Fig. 1. 1 öre 1664 på 1660. Utan Mm. Skala 1:1.
Foto liksom följande Jüri Tamsalu.

Fig. 2. Detaljförstoring av de två sista årtalssiffrorna på föregående mynt.

Fig. 3. 1 öre 1664. Med Mm I.K. Skala 1:1.

En penning från Anund Jakob funnen i mellersta Ryssland

En penning från Anund Jakob
(ca 1022-50),
påträffad i Ryssland.

I Numizmatičeskij sbornik, del 5, h. 2 (Trudy Gosudarstvennogo ordena Lenina Istoriceskogo muzeja 49, Moskva 1977), ss. 10-99, publicerar A. S. Beljakov och S. A. Janina ett skattfynd från 1000-talet, funnet år 1964 i Kolodezi nära Mescovsk i Kaluga-regionen (16 mil syd-sydväst om Moskva). Fyndet, som förvaras i Statens historiska museum (GIM) i Moskva, består av 557 mynt, av vilka 146 är österländska, 1 bysantinskt och 410 västerländska, samt av några bitar hacksilver. Bland de västerländska mynten finns enligt författarnas statistik 292 tyska, 2 bömiska, 1 ungerskt, 1 franskt, 65 anglosaxiska, 7 danska och 1 svenskt mynt; i resten ingår ett tjugotal imitationer av anglosaxisk typ (12 av dem stämplidentiska med Sylloge of the Coins of the British Isles, Copenhagen, II nr 1558!). Ett mynt (Dannenberg nr

597) av greve Hermann från Jever i Frisland ger skatten en *terminus post quem* år 1059.

Det är utan tvivel fråga om ett viktigt fynd, inte minst när det gäller utforskningen av de sk skandinaviska imitationerna, och det har, glädjande nog, publicerats i detalj. Ett av mynten förtjänar att här bli presenterat närmare: den omnämnda svenska penningen från Anund Jakob, präglad i Sigtuna av myntmästaren Thormoth (se ill.). Den tillhör Lars O. Lagerqvists typ 7 (Svenska mynt under vikingatid och medeltid, s. 35), men på grund av fransidans dubbelprägling är det svårt att avgöra vilken av de två kända varianterna det rör sig om. Dess vikt är jämförelsevis hög, 1,54 g, och stämpleriktningen tycks vara irreguljär; den ges i publikationen som "7" (dvs 210°).

Det har påpekats, att de senare

Sigtuna-präglingarna är mera allmänna på den östra sidan av Östersjön än vad man kunde tänka sig på grund av materialet från Sverige*. Det nu upptäckta exemplaret utgör väl det mest avlägsna fyndet av svenska mynt från vikingatiden.

Tuukka Talvio

* Se MYNTKONTAKT 1977 nr 8, s. 5, och V. M. Potin, Drevnjaja Rus i evropejskie gosudarstva v X-XIII vv. (Leningrad 1968), ss. 138-140. — Som exempel på de i Sovjetunionen funna, men ännu otillfredsställande publicerade Sigtuna-mynten kan nämnas ett med förvirrade inskrifter och fyrkantig, delvis rundad platt, vars fransida (stämpelidentisk med Nordisk Numismatisk Årsskrift 1973-74, s. 13, nr 47-48) illustreras i Potins artikel om de fyrkantiga silverblecken i Numizmatika i epigrafika II (Moskva 1960), ss. 61-79, fig. 2.2.

RECENSIONER

Raouhl Örtendahl: *Myntkalender 1979*. Katalog över Sveriges mynt 1818-1979 med aktuella värderingspriser. Alfa Kontakt AB, Enköping 1978. 144 s, ill. Pris 13:95 kr inkl. moms.

Bland höstens utgåvor av värderingskataloger över svenska mynt har nu den åttonde upplagan av Örtendahls *Myntkalender* utkommit.

Myntkalendern som utges i A6-format (bra storlek för innerfickan) innehåller före den egentliga katalog- och värderingsdelen ett antal mindre artiklar och tabeller som information för samlare.

Där tas upp frågor som: kvalitetssättning på Oscar II:s och Gustav V:s mynt, hur man rengör mynt och om att investera i svenska mynt.

Frågan om rengöring av mynt är mycket känslig och rådet till samlare borde vara: låt fackmän på området utföra rengöringen (konserveringen). Efter att ha läst sidan om "Att investera i svenska mynt" blir man tveksam om vad som me-

nas. Först läser man "investera" har nu gått så långt att många mynthandlare säger stopp vid större köp av investerare. De köper upp allt bra material som finns i landet, så att de verkliga samlarna blir utan". Som slutkläm kommer sedan uppmaningen "Är Du investerare — köp NU". Först beklagar man sig över investerare, sedan ger man rådet — investera nu!!! Var finns logiken?

Den under åren 1832-33 utgivna kopparmyntserien som fått namnet palmkvistserien och 1 öre KM 1772 på tjockare plants som kallas pojköret behandlas i två korta men trevliga artiklar undertecknade M.W.

En lista över aktuella inköpspriser hos mynthandlare på Oscar II:s och Gustav V:s mynt i normalkvalitet finns också. Den kan säkert vara värdefull att ha för många.

Katalogdelen som omfattar mynt under regenterna Karl XIV Johan — Carl XVI Gustaf har före varje kungs mynt en sida med data om densamme. En informativ sida.

För mynten ges upplagesiffror och värderingspriser i fem kvaliteter (0, 01, 1+, 1 och 1?). Varför har man inte avstått ifrån att ge värderingspriser på mynt i kvalitet 0 åtminstone när det gäller guldmynt i konsekvens med inledningen där det säges "att svenska guldmynt över huvudet taget nästan aldrig håller kvalitet 0"?

Vad gäller priser på svenska mynt så kan sägas att dessa stabiliserats under senaste året och att även justeringar gjorts nedåt. Denna utveckling avspeglas i *Myntkalender 1979*. Katalogen upptar endast regljära mynt och jubileumsmynt och alla huvudtyper är avbildade.

Illustrationerna är i huvudsak bra för Karl XIV Johan:s, Oscar I:s och Karl XV:s mynt men mindre bra för övriga regenters. I många fall går det inte ens att läsa omskrifterna på mynten för de senare regenterna, i alla fall inte i det ex. som rec. fått i sin hand. Tryckfelen är tyvärr för många för att korrekturläsaren skall få godkänt.

Ett bra inslag är det register över mynthandlare i Sverige som avslutar kalendern. *Torbjörn Sundquist*

Forts sid 272

TILL AUKTION 11 DEN 5 MAJ

MOTTAGER VI NU

SVENSKA MYNT OCH SEDLAR
ÄLDRE UTLÄNDSKA MYNT SAMT
SÄLLSYNTA UTLÄNDSKA SEDLAR

HIRSCH MYNTHANDEL AB

Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm, 08-11 05 56, 21 34 59

Special- erbjudande

Medlemmar av Svenska Numismatiska Föreningen jämte anslutna föreningar samt av föreningar anslutna till Nordisk Numismatisk Union har möjlighet att köpa numismatisk litteratur till nedannämnda starkt nedsatta priser. Skriftlig rekvisition insändes till Svenska Numismatiska Föreningen, Östermalmsgatan 81, 114 50 STOCKHOLM

Ahlström - Brekke - Hemmingsson:

NORGES MYNTER
Stockholm 1976
inb 165 s kr 75:—

Ahlström - Almer - Selin:
SVERIGES MYNT
1818 - 1878
Stockholm 1978
hft 113 s kr 10:—

Olof Matsson:
The Gods, Goddesses and Heroes on the ancient coins of the Bible Lands.
Stockholm 1969
hft 267 s kr 19:—

Lennart Wallén:
SVERIGES SEDLAR DEL I
Stockholm 1978
hft 115 s kr 25:—
Erbjudandet gäller t.o.m. den 31 januari 1979.
Till ovanstående priser tillkommer porto.

RECENSIONER...

Forts från sid 271

Kolbjørn Skaare: *Mynt i Norge*. Norsk Kulturarv nr 14. Det Norske Samlaget, Oslo 1978, 160 s., rikt ill. Cirkapris inb. 82 n.kr. ISBN 82-521-0837-7.

Den kände norske forskaren, förstekonservatorn vid Universitetets myntkabinett i Oslo, dr. phil. Kolbjørn Skaare, har i höst utgivit ett i bästa mening populärvetenskapligt arbete med ovanstående titel. Det är en mycket välskriven, innehållsrik och välillustrerad bok, som serverar lättsmält lärdom i nio kapitel. De tre första behandlar respektive mynt och primitiva betalningsmedel, prägningsteknik samt betalningsmedlens historia i Norge — alltså även utländska där cirkulerande mynt samt norska sedlar — fram till våra dagar. Redan här men framför allt i följande kapitel finner läsaren många uppgifter, som endast med svårighet kan framletas ur vetenskapliga avhandlingar och uppsatser eller ur arkiven.

Sedan Skaare klarat av dessa för varje handbok av dylikt slag oundgängliga inledningskapitlen följer ett, som i korthet behandlar falska mynt och sedlar och därefter ett längre, som sysslar med minnesmynt, medaljer, spel- och räknepennningar samt polletter. Även av belöningsmedaljerna ges här en översikt. Fr o m sidan 87 kommer så ett antal lika innehållsrika sidor, som ökar våra kunskaper om de mest skilda områden: "mynt til pynt", dvs betalningsmedel som smycken, prydnader på silverkärl o dyl; mynt i folktro och magi, tex i offerbrunnar eller i grundstenar, som offer till de döda osv; skatter och lösfynd samt dessas betydelse för vetenskapen; gällande norsk lagstiftning på området; mynten som samlarobjekt — med uppgifter om de äldsta auktionerna i Norge — och museisamlingarnas historia. Boken avslutas med en förteckning över källor och litteratur samt ett person-, Orts- och sakregister.

I sitt slag är detta den bästa handbok recensenten under en ganska lång verksamhet på området haft nöjet studera och den kan varmt rekommenderas; det förhållandet att den är skriven på nynorsk bör inte avskräcka — språket flyter lätt och svåra ord har undvikits. Den enda

nackdelen för en nybörjare är möjligen, att illustrationerna av numismatiska objekt saknar skalangivelse, vilket kan förorsaka missförstånd i de fall författaren använt sig av förstoringar.

Lars O. Lagerqvist

Frovin Sieg: Sønderjysk Album. Ved Sønderjyllands Afstemning den 10. Februar og 14. Marts og Genforening d. 9. Juli 1920 med Danmark. Plebiscit, sedler og genforenings medailler. Udgivet 1978 i anledning af 10 års jubilæet for Sieg's møntkataloger. F. Sieg's Forlag, Ulbjerg gl. Skole, DK-8832 Skals, Danmark. ISBN 87-85-121-40-1. 64 s., 54 pl. (varav 7 i färg), textill. samt karta.

Genom freden i Wien 1864 avträdde Danmark bl.a. Schleswig till Preussen och Österrike; 1865 blev Schleswig tillerkänt Preussen.

Den 9 juli 1920 återförenades norra delen av Schleswig *Sønderjylland*, med Danmark; denna viktiga tilldragelse i dansk historia hade föregåtts av en folkomröstning. Vid samma tid sammanbragtes en stor samling av såväl officiella som privata lokala nödsedlar, utställda i mark och pfennige, röstsedlar, frimärken m.m. Ur denna samling återger Sieg nu alla sedlarna med beskrivningar; en del är reproducerade i färg. Härtill har han fogat de medaljer som utkom till återföreningen (efter O Bonefelds artikel i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 1970), samt "postskillemønter", inkapslade med reklam. Med detta nyttiga arbete firar Sieg 10-årsjubileet av sin första publikation, "Møntkatalog Danmark", som under åren följts av många fler.

Lars O. Lagerqvist

**KLUBBAR
OCH FÖRENINGAR!**

Sänd in Era
vårprogram till
MYNTKONTAKT

8. E. Nathorst-Böös. Carolinmyntet och A.O. Wallenberg. Nyutkommen!
Göteborg 1978. Pris kr 15.-
7. G. Holst. Spelpenningar avsedda för kortspel.
Göteborg 1977. Pris kr 32.-
6. L.-I. Jönson. Mynten med Älvsborg. 3 och 1 1/2 mark 1562.
Göteborg 1976. Pris kr 20.-
5. L.-I. Jönson och L.O. Lagerqvist. Erik XIV:s mynt med "göteborgsmotiv".
Göteborg 1975. Pris kr 23.-
4. G. Holst. Räknepenningar. Ursprung, användning, utförande.
Göteborg 1975. Pris kr 16.-
3. G. Holst. Mynt av arabiskt ursprung funna i Skandinavien. Något om hur
man tyder kufiska mynt. Göteborg 1973. Pris kr 10.-
2. N.L. Rasmusson. Sturetidens svenska myntförhållanden.
Göteborg 1970. L.-I. Jönson och B. Saxin. Pris kr 20.-
(Endast ett fåtal exemplar återstår.)
1. H. Hildebrand. Mynt från Sveriges medeltid. Stockholm 1879-1903.
Faksimiltryck med tillägg av 30 sidor register.
Göteborg 1969. L.-I. Jönson och B. Saxin. Pris kr 45.-
(Endast ett fåtal exemplar återstår.)

Moms och frakt är inräknade i priserna.

Expedieras som trycksak direkt i Er brevlåda vid förskottslikvid till
vårt postgiro 87 81 24 - 7 Numismatiska Litteratursällskapet.

Krabbeliderna 15, 417 28 Göteborg.

JULOFFERT

2 Kr.	1876 Båleb 1?	1.100:—
2 Kr.	1878 1+	700:—
2 Kr.	1893 1?	250:—
2 Kr.	1910 01	400:—
2 Kr.	1940 A. 4 0	300:—
2 Kr.	1952 1+	30:—
2 Kr.	1957 P	175:—
1 Kr.	1912 0	1.800:—
1 Kr.	1942 (1) 1	450:—
1 Kr.	1946 01	6:—
1 Kr.	1954 0	135:—
50 öre	1883 01/0	1.500:—
50 öre	1921 01	1.000:—
50 öre	1952 0	225:—
50 öre	1958 0	150:—
25 öre	1875 N. 0	2.200:—
25 öre	1875 17/2	100:—
25 öre	1897 0	450:—
10 öre	1882 1/1?	260:—
5 öre	1918, 19; 1/1+	à 200:—
5 öre	1923 01	500:—
2 öre	1919; 1 (+)	80:—
1 öre	1880 1?	110:—
1 öre	1946 0	60:—

PRISLISTA ERHÅLLES GRATIS

INGEMAR WALLIN

MYNTGALLERI AB

Stora Nygatan 14

111 27 Stockholm Tel. 08 - 20 27 51

Köper — Säljer

Värderar

numismatiskt material.

**Mynthandeln
Ticalen**

Stureplatsen 3
S-411 39 Göteborg
Tel. 031-20 81 11

Öppet: fredag 16-18
lördag 9-14

*Våra kunder
tillönskas
en trevlig
helg*

B. Ahlström
Mynthandel AB

FRÅGE-SPALTEN

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till MYNTKONTAKTS FRÅGESPALT.

Skicka gärna med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyerts-kalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Underteckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluat, kirjoittaa kysymyksensä suomeksi.

Me käänämme mielellämme kysymykset suomesta ruotsiksi.

Fråga:

Tacksam för upplysningar om vad kontramarkeringarna innebär på här avbildade mynt nämligen:

1) Riksgäldspollett 1/2 skilling 1801, 2) 1/2 skilling 1821 och 3) ytterligare en 1/2 skilling 1821. Alla tre har försetts med en krona och ett N. Kronorna är tydligen gjorda med samma puns. Bokstaven N är däremot utformad på tre olika sätt. Alla tre mynten har jag ärvt efter min far, som troligen förvärvade dem någon gång under 1910-talet.

Magnus Jemt, Karlskoga

Svar:

Tyvärr har det ej lyckats att lösa problemet. Möjligen har mynten använts som brukspolletter. Flera exempel finns på mynt, som genom kontramarkering med vapen, andra emblem eller bokstäver förvandlats till polletter. Eftersom kronan i någon mån påminner om en av kron-typerna för S:t Barthélemy (se bil-

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan ett par år etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 22 företag i nio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfälskningar. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB
Master Samuelsgatan 11
Box 7662, 103 94 Sthlm 7, tel. 08-10 10 10

Yngve Almer Mynthandel
Storgatan 49, Box 2068
700 02 Örebro, tel. 019-13 50 61

B. Björnsöns Mynthandel
Kullagatan 56, 252 20 Helsingborg
tel. 042-14 12 11

Flodbergs Mynthandel
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel. 040-12 99 30

Handelsbolaget Mynt och Medaljer
Sveavägen 96, Fack, 104 32 Sthlm 19
tel. 08-34 34 23

Hirsch Mynthandel AB
Malmskillnadsgatan 29
111 57 Sthlm, tel. 08-11 05 56

Karlskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11
371 00 Karlskrona, tel. 0455-813 75

Malmö Mynthandel AB
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel. 040-11 65 44

Mattssöns Mynthandel
Kungsängsgatan 21 B
753 22 Uppsala, tel. 018-13 05 54

Norrtälje Mynthandel
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrtälje, tel. 0176-168 26

Nordisk Varutjänst Nova
Södra Strandgatan 3, Box 40
701 02 Örebro, tel. 019-12 05 11

Myntaffären Numis
Vallgatan 1, Box 2332
403 15 Göteborg, tel. 031-13 33 45

Soj Mynt AB
Master Samuelsgatan 25
111 44 Sthlm, tel. 08-21 17 70

Svea Mynt & Frimärkshandel AB
Stureplan 4, Box 5358
102 46 Stockholm, tel. 08-10 03 85/95

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel. 08-62 62 61

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel. 033-11 24 96

Peo Mynthandel AB
Drottninggatan 29, Box 16 245
103 25 Sthlm, tel. 08-21 12 10

Strandbergs Mynthandel AB
Master Samuelsgatan 25, Box 7003
103 81 Sthlm, tel. 08-44 82 85

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel. 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel
Renstiernas Gata 29, Box 11 080
100 61 Sthlm, tel. 08-44 82 81

I. Wallin Myntgalleri AB
Stora Nygatan 14, 111 27 Sthlm
tel. 08-20 27 51

Håkan Westerlund Mynthandel
Vasagatan 42, 111 20 Sthlm
tel. 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 5132, S-102 43 Stockholm

den), förs tankarna dit. Jag anser mig dock bestämt kunna påstå att dessa krönte N ej kan hänföras till vår forna besittning. Vi fortsätter att fundera på saken och har en förhoppning att någon i läsekretsen kan hjälpa oss.

Frank Olrog

Fråga:

Vid besök på mässan "Myntets dag" den 1 oktober i år såg jag i en katalog utgiven av mynthantern Holmasto i Helsingfors följande:

100 mk 1909 laillinen (sedel)

100 mk 1909 laiton

Vid förfrågan uppgavs att "laillinen" betydde lagligt utgiven edition medan "laiton" var en av Folkkommisariatets olagligen utgiven uppla-

ga och att därför värdet på sedeln skilde betydligt mellan dessa båda.

Hur visste man då vilken som var laglig (laillinen) eller olaglig (laiton)?

Jo det framgick av serienumret i första hand.

Jag bad då att få återkomma och skrev sedermera till mynthantern med uppgift om serienumret men tyvärr fick jag inget svar.

Nu undrar jag om frågespalten kan avgöra om min sedel är laglig eller olaglig?

100 mark 1909 Serie II nr 2799672.

Otto Börjind, Danderyd

Svar:

Alla sedlar av 1909 års typ *Serie II* är lagliga och tryckta först efter frihetskriget. 100-marksedlarna av *Serie II* är till färgen orange/grå, de tidigare (såväl de lagliga som de olagliga) färger var violett/grå. Om sålunda din sedels orangefärg och trycket *Serie II* (Sarja II) är äkta, så är sedeln laglig. Vi känner till fall, då man försökt ändra olagliga sedlar till att se ut som sedlar av *Serie II*, men dessa förfalskningar är i allmänhet klumpiga.

Tuukka Talvio, Helsingfors

Kungl. Myntkabinettet, Statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria

Narvavägen 13-17, 2 tr
Stockholm

(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Utställningar:

Svenska mynt från 1000-talet
till nutid,

Mynt från forna svenska
besittningar,

Världens mynt under
25 århundraden,

Sveriges medaljhistoria,
Medaljens konsthistoria

Tillfällig utställning:

Mynt från Helgeandsholmen,
Örebro och Helgö

Museet:

Måndag - fredag 11-16
Lördag och söndag 12-17

MYNT BYTES

Önskar byta svenska, norska, danska
och holländska mynt
mot finska mynt i goda kvaliteter.

Bland mycket annat finns:

SVERIGE	1 öre	1639	01/1 +
	4 mark	1693	1 +
	4 mark	1701	1 +
	1 rd	1776	01
	1 rd	1776	1 + (4 st)
	1/3 rd	1777	1 +
NORGE	1/3 rd	1779	1 +
	5 öre (järn)	1918	1 +
DANMARK	1 öre	1922	01
	25 öre	1878	1
även några guldmynt			

Önskas:

FINLAND	gamla penni	1864-1884
	25 penni	1867-1871
	2 mark	1905
	5 mark	1920, 28, 29

ALLAN AINE

Lentokaja 6, Helsingfors 75 - FINLAND
Tel. 90-38 17 21

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Lagerkatalog utkommer två gånger årligen

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96
Fack, S-104 32 Stockholm 19
T-Rådmansgatan
(uppgång Handelshögskolan)
Telefon 08-34 34 23

*Köper • Byter
Säljer • Värderar
Kommissionsuppdrag*

*Mynt • Sedlar
Medaljer • Tillbehör
Numismatisk litteratur*

Öppet: vard. 11-18, lörd. 9-14

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund
Prislista nr 7 sändes gratis
på begäran

**KÖPER
BYTER
SÄLJER**

**MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR**

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13

Besök av utländska gästforskare

Kungl Myntkabinetet har under sommaren och hösten haft besök av många utländska projektmedarbetare och gästforskare, nämligen i augusti:

Peter Berghaus, Münster
Gert Hatz, Hamburg
Vera Hatz, Hamburg

i september:

Gay van der Meer, Haag

Veronica Smart, St. Andrews
Arkadi Molvygin, Tallinn

i oktober:

Sophia Grotzfeld, Münster
W. A. Oddy, London
Jørgen Steen Jensen,
Köpenhamn

i november:

Kolbjørn Skaare, Oslo
Mark Blackburn, London

Specieriksdalrar som golvbeläggning

"Ljusets bonde", den kände riksdagsmannen av bondeståndet Nils Månsson i Skumparp, Färs härad, Malmöhus län, var känd för sina enkla levnadsvanor. I en uppsats om honom av Nils Ludvig Olsson (Studiekamraten 1938, s. 15) kan vi läsa en anekdot, som har åtskilligt numismatiskt intresse.

Nils Månsson mindes som varnande exempel en av hembygdens riksdagsmän. "Det var en bonde, som bevistat åtskilliga av frihetstidens riksdagar och därunder blivit rik på pengar ur partikassan. Det berättas, att när kung Adolf Fredrik en gång var på besök i Skåne och för mellan Östraby och Hörby, skulle han äta frukost hos riksdagsmannen. Denne klädde då sitt golv med blanka specieriksdalrar. Mot denna gruveliga bondhögfärd satte Adolf Fredrik riktigt nog sin kungliga värdighet och mänskliga harm: hellre än att trampa sin egen bild i synen, för han hungrig vidare. Som pojke hade Nils Månsson sett denne försilvrade riksdagsbonde gå med käpp och säck tiggande korn i gårdarna".

Den högfärdige riksdagsbonden kan ha varit nämndemannen Anders Månsson, som bevistade riksdagarna 1738-39, 1740-41 och 1742-

43 såsom ombud för Frosta och Färs härader. Han bodde i Årröds by i Östra Sallerups socken, vid stora landsvägen mellan Östraby och Hörby (jfr Ludvig Mårtensson, *Förteckning över bondeståndets ledamöter vid riksdagarna 1710-1800*, Sthlm 1937, s. 73, 80, 88).

T.L.

Ny redaktör för MYNTKONTAKT

Fil. dr *Torgny Lindgren*, Uppsala, som varit redaktör för MYNTKONTAKT fr.o.m. nr 5/1977, har på grund av bristande tid sett sig nödsakad att begära entledigande från redaktörskapet.

Till redaktör för MYNTKONTAKT fr.o.m. nr 1/1979 har Svenska Numismatiska Föreningens styrelse utsett förlagsredaktör *Frank Olrog*, Bromma.

Ett slags Stockholmska skolpolletter

Johan Flodmark berättar i sina barndomsminnen *Från skolan och gatan. Sjuttioåriga Stockholmsminnen*. Sthlm 1921, s. 24, följande från "Stockholms stads allmänna barnskola" eller lancasterskolan vid Munkbrogatan, där han var lärjunge hösten 1845 och hela året 1846:

"Till de lärjungar, som ådalagdt flit, utdelades, sedan eftermiddagslektionen var slutad, belöningskort, små fyrkantiga lappar med åtryckta beteckningar för vissa penningvärden, såsom "1 rundstycke", "1 styfver", "2 styfver", "3 styfver", "1 skilling" och "6 styfver", sistnämnda siffra, som jag vill minnas den högsta. Dessa kort, som voro kärkomna gratifikationer, blefvo af mottagaren bevarade för att vid terminens slut få utbytas mot det kontanta belopp de sammanräknadt representerade".

Den korta notisen klargör inte utseendet av dessa polletter — ty så får vi väl kalla dem. Att Flodmark på två ställen kallar dem *kort*, tyder på att de var av tjockare papper eller kartong — ganska naturligt då barnen skulle förvara dem en hel termin. Det framgår inte, om de hade något annat tryck än de ovan angivna värdena, exempelvis initialer eller annat som angav vem som hade gett ut dem.

Dessa skolpolletter tycks inte ha blivit omnämnda i den numismatiska litteraturen och inga sådana finns i Kungl. Myntkabinettet eller i Stockholms Stadsmuseum. Notisen härövan publiceras därför närmast som ett memento för den händelse en dylik pollett skulle komma fram.

Polletternas värdeangivelse är ett intressant belägg för riksgäldsräkningens popularitet vid denna tid. "1 styfver" kallades nämligen kopparmyntet med prägelvärde $\frac{1}{6}$ skilling banko, vilket var detsamma som $\frac{1}{4}$ skilling riksgälds, "2 styfver" sålunda = $\frac{1}{3}$ skilling banko = $\frac{1}{2}$ skilling riksgälds, "3 styfver" = $\frac{1}{2}$ skilling banko = $\frac{3}{4}$ skilling riksgälds, "1 skilling" = $\frac{2}{3}$ skilling banko = 1 skilling riksgälds, "6 styfver" = 1 skilling banko = $1\frac{1}{2}$ skilling riksgälds. — Det fanns sålunda ingen pollett, som motsvarade "treskillingen" (i riksgäldsräkning), d.v.s. 2 skilling banko, vilket var det största kopparmyntet vid denna tid. (1 skilling banko var som bekant $1\frac{1}{2}$ skilling riksgälds.)

Om någon av MYNTKON-TAKTS läsare känner till något exemplar av dessa — eller liknande — skolpolletter, tar vi med tacksamhet emot ett vänligt meddelande därom.

Torgny Lindgren

- Kassa-, Dokumentskåp
- Förvaringsskåp
- Säkerhetsskåp
- Värdeskåp
- Branddörrar
- Instrumentpaneler

SVENSKA
KASSASKÅPSFABRIKEN AB

Godsadress Elektravägen 5 Hägersten
Box 420 27 126 12 Stockholm 42
Telefon 08/19 71 00 - 01 - 02

MYNT KÖPES OCH SÄLJES

BETALAR BRA
FÖR SEDLAR
FÖRE 1930

Håkan Westerlund
Mynthandel

Vasagatan 42
111 20 Stockholm
Tel. 08-11 08 07

			Kr.
50 kr	1975	Kv. 0 jub.	135
5 kr	1952	Kv. 01 jub.	225
5 kr	1959	Kv. 01/0 jub.	50
5 kr	1966	Kv. 0 jub.	25
10 kr	1972	Kv. 01 jub.	20
2 kr	1921	Kv. 01/0 jub.	85
2 kr	1938	Kv. 01/0 jub.	50
1 kr	1939	Kv. 0	25
1 kr	1939	Kv. 0 Spr. G	70
1 kr	1940	Kv. 01/0	20
1 kr	1941	Kv. 01	15
1 kr	1941/44	Kv. 1	10

NORGE:

50 kr	1978	Kv. 0 jub.	65
5 kr	1978	Kv. 01/0 jub.	8

Moms ingår. 10 dagars returrätt.
Porto tillkommer.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Hantverkaregatan 11
371 00 Karlskrona
Tel. 0455-813 73

Medlem av
Sveriges Mynthandlares förening

KÖPER • SÄLJER BYTER • VÄRDERAR

Svenska mynt & sedlar

Köper och säljer:
**Jul- och
minnestallriker**

Säljer:
**Svenska brev
och frimärken**

Säljer och byter:
Beg. serietidningar

Säljer:
Tavlor — konst

FALKENBERGS MYNTHANDEL

Brogatan 2, Falkenberg
Tel. 0346-150 95

Öppet vardagar 13.00-18.00
Lördagar 09.00-12.30

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING. Klubbafton i Rinnansskolan 7 december kl. 19; lotteri och kaffe; föredrag; auktion.

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING. Möte med auktion på Fridsgården i Hörby 21 december kl. 19.30. Visning från kl. 18.30.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING sammanträder på Restaurang Hantverket, Erik Dahlbergsgatan 3, Göteborg, 11 december.

KALMAR MYNTKLUBB. Möte 14 december kl. 19.00. Program: föredrag, museibesök, auktion. Lokal: SE-Banken, Storgatan, Kalmar. Upplysningar tel. 0480-135 61, 0480-276 77.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING. Möte med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad, 15 december kl. 19.30. Möten under 1979: 4 januari, 2 februari, 2 mars, 16 mars, 27 april, 18 maj, 8 juni, 20 juli, 24 augusti, 21 september, 19 oktober, 16 november och 14 december.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB. Möte 19 december kl. 19.00 på Fridsgården, Ektorp.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB. Möte 11 december Folkets hus, Gävle, kl. 19. Program: auktion, byten. Upplysningar tel. 026-13 11 77, 026-27 00 19.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB. Möten med föredrag och auktion andra måndagen i månaderna september 1978-maj 1979 kl. 19.30 i Söderslättis Sparbanks samlingsal. Upplysningar tel. 0410-345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje. Möte: 7 december. Lokal: Föreningsgården, Torekällberget, Södertälje. Upplysningar tel. 0755-185 68.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA. Sammanträden i Skandia, Drottninggatan 1, kl. 19.30 24 januari (föredrag), 21 februari (auktion), 19 mars (årsmöte, föredrag) och 25 april (auktion).

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB. Möte med auktion 11 december. Lokal: Finnvedens Sparbank, Smålandsstenar. Upplysningar: tel. 0371-322 02, 0371-303 50.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING. Möten på Örebro läns museum kl. 19.30 sista onsdagen i månaderna januari-maj 1979.

MALMÖ MYNTHANDEL

önskar alla sina kunder
en God Jul och ett
Gott Nytt Samlarår

Malmö Mynthandel AB

Kalendegatan 9
211 35 Malmö
Tfn 040-11 65 44

KÖPER-SÄLJER

Mynt • Sedlar
Polletter • Medaljer

Yngve Almer Mynthandel
Storgatan 49
Box 2068, 700 02 Örebro
Telefon 019-13 50 61

AUKTIONER

SVEA Mynt & Frimärkshandel AB, auktion nr 5. — 10 februari 1979.

B. Ahlström Mynthandel AB, auktion nr 19. — 31 mars - 1 april 1979.

Hirsch Mynthandel AB, auktion nr 11. — 5 maj 1979.

MYNTSTÖLD

Härmed meddelas att nedanstående mynt stulits vid ett våningsinbrott den 7 oktober detta år. Jag vore tacksam om var och en som kommer i kontakt med mynten vill vara vänlig att underrätta mig. Hit-telön utlovas. Mynten är följande.
En Säter-klipping 1 öre år 1626
1 plåtmynt 4 daler silvermynt 1739
1 4 Caroliner silvermynt 1718

Dessutom stals ett kuvert med fem st. Skilling Banco sedlar i olika valörer. Allt är polisanmält. Med tack på förhand för Er med-verkan!

Advokat Otto Nordstrand
Eriksbergsgatan 12 A
114 30 Stockholm
Tel. 08-23 86 20

NY ILLUSTRERAD PRISLISTA

Utkommer under
December

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Skolgatan 24
502 31 Borås

Filial och affär:
Kullagatan 38
i Helsingborg
Tel. 042-12 25 28

VÄLKOMNA!

2 kr	1897 jub.	0	200:—
2 kr	1897 jub.	01/0	150:—
2 kr	1907 jub.	0	225:—
2 kr	1907 jub.	01/0	175:—
2 kr	1907 jub.	1+	80:—
2 kr	1921 jub.	0	125:—
2 kr	1921 jub.	01/0	90:—
2 kr	1932 jub.	0	145:—
2 kr	1932 jub.	01/0	110:—
2 kr	1932 jub.	01	85:—
2 kr	1932 jub.	1+	65:—
2 kr	1938 jub.	01/0	80:—
2 kr	1938 jub.	01	60:—
5 kr	1935 jub.	0	100:—
5 kr	1935 jub.	01/0	80:—
5 kr	1935 jub.	01	60:—
5 kr	1952 jub.	01/0	300:—
		01	250:—
5 kr	1962 jub.	01/0	425:—
5 kr	1962 jub.	01	350:—
5 kr	1959 jub.	01/0	80:—
5 kr	1966 jub.	0	25:—
2 kr	1926	1+/01	175:—
	1928	1+/01	200:—
	1931	01/0	200:—
	1934	01/0	125:—
	1938	01/0	55:—
	1940 Ändr. 4:a	0	275:—

O. GIDEGÅRDS MYNTHANDEL

Odengatan 38
Box 19119

104 32 Stockholm 19

Tel. 08-31 13 89

KARL XV

4 rd	1867	1+ god	2.050:—
1 rd	1861	(1/1+)	975:—
25 ö	1871	01 god	600:—
10 ö	1861	1/1+	100:—
5 ö	1860	1+	500:—
	1862	1+ stj	200:—
		1+ ros	725:—
	1863	1+	130:—
	1864	1+	130:—
		01	300:—
	1867	01	300:—

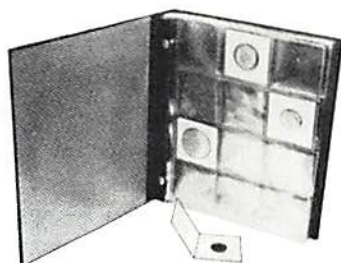
GÄVLE MYNTHANDEL AB

N. Centralgatan 4
Postadress:
Box 293, 801 04 Gävle
Telefon 026-12 82 25

Öppettider: 16-18
lördagar 9-13

COIN

KVALITETSPARMEN för
myntfodral från Dansco. USA

Stadig och gedigen i bokformat
Pärm med 9 blad 39: 50
inkl. moms

PAKETPRIS!

Pärm med 100 fodral 56:— totalt
inkl. porto. (Insatt på vårt Pg)
(4 storl. passar alla mynt)
Kvantitetsrabatt för återförsäljare

MATTSSONS MYNTHANDEL

Kungsängsgatan 21 B
753 22 Uppsala
Telefon 018-13 05 54
Postgiro 22 59 90-9

Vi förbereder vår auktion nr 5

(den 10 februari 1979)

**kontakta oss redan nu och diskutera
det material du vill sälja.**

Vi inriktar oss främst på bättre nordiskt material

**Med vår speciella
Vasa-daler vill vi
önska våra kunder
en trevlig jul och
ett gott mynt-år.**

SVEA

MYNT & FRIMÄRKSHANDEL AB

STUREPLAN 4 · BOX 5358, S-102 46 STOCKHOLM

TELEFON 08-10 03 85, 10 03 95

BANK: SVENSKA HANDELSBANKEN

